

САКРАЛЬНИЙ ФАКТОР У ПРАВОВИХ ПОГЛЯДАХ СЛОВ'ЯН

Розробка адекватних слов'янському суспільству напрямків політики, вибудовування пріоритетних напрямків інституціональних реформ, формулювання принципів та орієнтирів законотворчої діяльності, тісно пов'язані з вивченням рівнів архетипової обумовленості правового життя суспільства і сприяє збереженню національно-культурної ідентичності слов'ян.

Архетип правової культури — це відтворюваний із покоління в покоління первинний правовий образ, що виникає під впливом культів, вірувань, міфології та релігійних цінностей, що обумовлює розуміння правових норм, юридично значущих вчинків та відносин.

Серед архетипів слов'янської правової культури, виділяються: порядок, соборність, «центр», «перемога добра», «свій — чужий», «патріархальність», «симфонічна особистість», «герой». Відношення цих архетипів до основних архетипів слов'янської правової культури, визначали розвиток слов'янських держав та їхніх правових систем. Архетипові структури на різних етапах відтворюють основні елементи розвитку правової культури, такі як: ставлення до приватної власності, цілісність території, духовно-моральний розвиток як факт стабільності й розвитку слов'янських держав. Правові архетипи являють собою базову модель правової культури, разом із політичним, духовно-моральним досвідом народу, перебуваючи з ними в нерозривному зв'язку й органічно включені до загального ціннісно-нормативного середовища суспільства. Сама ж сукупність архетипів — це «прообрази», символи, ритуали, мотиви, сюжети, що формують фундамент правової культури нації. При цьому, якщо ментальність відтворює форму і стиль юридичного мислення, то архетипи виражають схильність до певного способу розуміння правової дійсності.

Слід виокремити кілька загальнокультурних міфологем, уплетених у сучасну правову матерію. Право кожного на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю, захист честі й доброго імені, таємницю листування, телефонних переговорів є реципійованими елементами міфології, оскільки «ім'я» у міфології і в слов'янській, зокрема, це персональний знак людини, що визначає її місце у світі в цілому, і в суспільстві, зокрема, і може служити конкретним об'єктом при відправленні певних ритуалів. Звідси бере джерело табування використання імені пов'язане з охороною людини, його особистих речей для запобігання нанесення шкоди ззовні.

Одним з джерел усної системи філолофсько-правових понять було язичництво. Формуючись як світосприймання осілого слов'янського

населення, язичницька релігія визначала правила поведінки, спрямовані на виживання землеробської громади, формуючи відповідні звичаї, які були тісно пов'язані з релігійними нормами. Являючи собою осілі землеробські громади, слов'яни наділяли божественним значенням природні об'єкти, шукаючи шлях до гармонічного співіснування з природою, а також застосовували їх у судових процесах, як доказ правди й справедливості.

Вогонь вшановувався як стихія очищення, тому в судовому процесі застосовувалося випробування вогнем. Характерно, що кожен з Богів що уособлювали вогонь або сонце, відповідно до язичницьких уявлень, тримали в руках розпечений червоний камінь і блискавку, як символи справедливості, порядку. Прикладом тому може бути приказка: «На злодії шапка горить», такі вислови як: «гарячий учинок», «по гарячих слідах».

Важливим об'єктом була вода як вираження чистоти і праведності. Свідомим звертанням до магічної сили води з'явилося згадування про неї у Руській Правді (ст. 22). Свідомим використанням води, як стихії справедливості служить приказка «Правда у воді не тоне й у вогні не горить» або вираження «вивести на чисту воду».

Правові явища наших предків були пов'язані з культом землі. У суді таким клятвам надавали великого значення, оскільки вважали, що земля не є прихильною до того, хто заприсяг їй ложно. У східних слов'ян при межових суперечках люди, що доводили свою правоту, клали собі на голову грудку землі.

В умовах архаїчного суспільства кожна людина, що була насамперед членом роду, давала їй захист. Так виник культ відповідного божества, який вважався першоосновою людського існування. Очевидно, поняття «рід» використовувалося як божество Родомисл — слов'янський Бог, який стежить за тим, щоб не було кривавих людських жертвоприносин. Співтовариство було головною виробничою одиницею в ті часи, і важливе значення мало збереження цілісності роду. Саме тому у слов'ян священною вважалася кров, і всі представники роду вважалися недоторканими.

Слід відзначити слов'янське божество Чур. Слово «чур» використовувалося у розумінні границі або межі. Асоціюючи слово «чур» із границею або межею, цікавим буде згадування слова «черезчур», тобто те, що переходить усі границі. У такий спосіб установлювалося поняття норми, рівності перед законом.

Світ стародавніх слов'ян являв собою взаємодію з навколишньою реальністю, при цьому, у слов'янських поглядах з'явилися перші уявлення про владу, як частину природи, тим самим наділяючи її сакральністю, верховністю, непорушністю, як прообраз процесу легітимації влади. Перші спроби сакралізації влади, з одного боку, і норм поведінки — з іншого, дали поштовх до формування у слов'янських народів правових уявлень.

Таким чином, правові архетипи сприяють збереженню, а також відновленню всієї самобутності й специфічності слов'янської правової традиції. Крім того, збереження правових архетипів, сприяє зміцненню правокультурного фундаменту, що є основою для відтворення національної правової системи, ієрархії образів, символів, моделей і форм правової поведінки.

ТИЩЕНКО Ю. В.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
старший преподаватель кафедры теории государства и права

**МИФОЛОГИЧЕСКИЕ ИСТОКИ СОВРЕМЕННОГО
УГОЛОВНОГО ПРАВА**

Современное позитивное право часто рассматривается как рациональная структура правовых предписаний, в которой каждое положение может быть логически обосновано и объяснено. Между тем, в позитивном праве можно найти множество мифологических рудиментов, которые выступают в качестве симулякров глубинных переживаний и апелляций к высшему порядку или процедуре. Эти нерациональные по своей природе представления и убеждения играют важную роль в объяснении содержания многих современных правовых норм и институтов. Так, с точки зрения правовых мифов можно охарактеризовать преступления, связанные с проникновением в жилище, клеветой и осквернением могил.

Например, ст. ст. 30–31 Конституции Украины закрепляют право каждого на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну, защиту чести и доброго имени, тайну переписки, телефонных переговоров, телеграфных и иных сообщений и корреспонденции. При этом ч. 2 ст. 32 Конституции запрещает сбор, хранение, использование и распространение информации о частной жизни лица без его согласия. Эти положения находят свое продолжение также в уголовном законодательстве. Так, ст. 163 Уголовного кодекса Украины устанавливает уголовную ответственность за нарушение тайны переписки, телефонных разговоров, телеграфной или иной корреспонденции, которые передаются средствами связи или через компьютер, а ст. 182 содержит состав преступления «незаконное проникновение в жилище или иного владения лица, незаконное проведение в них обыска или осмотра, а также незаконное выселение и иные действия, нарушающие неприкосновенность жилища граждан».

Представляется, что эти и подобные нормы являются рецепированными положениями древнего обычного права, охранявшими имя